

Istorinės sociolingvistikos konferencijoje minėtas tinklo HiSoN dvidešimtmetis

Veronika Girininkaitė

Vilniaus universiteto biblioteka, Mokslinių tyrimų ir paveldo rinkinių departamentas

Vilnius University Library, Heritage Collections and Research Department

veronika.girininkaite@mb.vu.lt

<https://orcid.org/0000-0002-2127-5594>

<https://ror.org/03nadee84>

Anotacija. Bristolio universitete (JK) prieš dvidešimtmetį suburtas tarptautinis Istorinės sociolingvistikos tinklas (HiSoN). Sukaktį pažymincioje konferencijoje išklausti pranešimai, skirti vykdomiems kalbos istorijos, kalbos ideologijos, istorinės daugiakalbystės tyrimams. Aptarti iššūkiai ir pasiekimai, su kuriais susidurta tiriant įvairias istorinės raštijos rūšis. Pranešėjai dalinosi savo patirtimis ir atradimais, kuriuos padarė gvildendami įvairių kalbų bei kalbų variantų vartoseną ir kalbų kontaktų istoriją. Plenariniai pranešėjai kvietė permąstyti kalbos istorijos suvokimą bei apžvelgė HiSoN tinklo pasiekimus. Diskutuota kaip populiarizuotina kalbos istorijos mokslinė samprata, kaip suderintinos mokslo aktualijos ir nusistovėjusi kalbos pedagogikos praktika, tyrėjų prieigos prie duomenų problema, jautrių duomenų (ne)viešinimo etika; nemažai klausimų liko neatsakyti. Kitų metų HiSoN konferencija bus skirta sakytinio ir rašytinio diskursų istorinėje raštijoje tyrimams.

Raktažodžiai: *Istorinės sociolingvistikos tinklas, konferencija, Bristolio universitetas, inovaciniai kalbos tyrimai*

The Conference in Historical Sociolinguistics Celebrated the Twentieth Anniversary of HiSoN

Summary. This year's conference, arranged by the Network of Historical Sociolinguists, HiSoN, took place at Bristol University (UK), the same institution where this network was established twenty years ago. Three days (May 21-23) were filled with presentations about ongoing research in language history, language ideology, and historical multilingualism. Advantages and challenges of working with special kinds of written heritage, such as sermons, periodicals, legal documents and letters, were discussed. Speakers shared their findings on the history and usage of English, Scots, Dutch, Icelandic, French, Spanish, Latin, Oscan, Basque, Greek, Nahuatl, and many other language varieties. The plenary speakers invited listeners to question the stereotypical language history views and summarised the network's achievements. Some questions, such as how to popularise the scientific view on the language history in society, how to match the knowledge about the newest scientific progress with the pragmatic side of the traditional language pedagogy, and how to ensure the accessibility of data for the researchers and ethical use of it after the research is published, were actively discussed but left open. The next HiSoN conference will be dedicated to research on spoken and written discourse in historical sources.

Keywords: *Historical Sociolinguistics Network, conference, Bristol University, innovative linguistic research*

Juodas taksiukas smalsiai žvelgia į pasaulį, bandydamas perprasti tikrąją jo prigimtį. Entuziastingo tyrinėtojo metafora ir linkėjimas turėti gerą uoslę bei medžiotojo gyslelę – taip galėtume aiškinti istorinės sociolingvistikos tinklo HiSoN¹ (*The Historical Sociolinguistics Network*) emblema tapusį šunelio siluetą². 2005 m. Bristolio universitete sociolingvistikos istorinio matmens tyrėjų būrelis surengė pirmąją konferenciją. Bendraminčių susitikimas buvo skirtas visų pirma germanų kalbų vartosenos istorijos tyrimams; tąkart išklaudyti 42 pranešimai. Šių metų gegužės 21–23 d. vykusioje tinklo konferencijoje³ dalyvavo daugiau kaip 120 pranešėjų, o pranešimai buvo skirti tiek germanų (įvairių anglų kalbos variantų, olandų ir afrikanų, vokiečių, škotų, islandų), romanų (prancūzų, ispanų, italų, siciliečių), slavų (ukrainiečių, čekų, rusų, lenkų) ir kitų (baskų, graikų, arabų, oskų, kinų, japonų, nahuatlių, jaganų, lafofa, esperanto, Kinijos ir Ramiojo vandenyno) kalbų raštijos tyrimams pristatyti, tiek ir naujam požiūriui į daugiakalbystę, kalbų ideologijų apraiškas istorijoje aptarti, taip pat pasidalyti taikomomis tyrimų metodologijomis ar kitais tyrėjų darbo kasdienių iššūkių sprendimais.

Istorinė sociolingvistika (toliau IS) – šiuo metu jau įsigalėjęs tyrimų disciplinos terminas. Apibrėžiant glaustai, tai yra kalbos (-ų) gyvavimo visuomenėje įvairiais atskirais laikotarpiais ir jo diachroniniai tyrimai, įprastai susiję su rašytinių tekstų analize ir vis dažniau paremti skaitmenine humanitarika (dažniausi naudojant kompiuterių programas atliekami tekstynų kiekybiniai tyrimai)⁴. Lingvistinius pokyčius IS bando sieti su ekstralingvistiniais istoriniais įvykiais. Ypatingas dėmesys skiriamas kalbos raiškiai neoficialioje srityje, kuo artimesnėje šnekamajai kalbai privačiojoje raštijoje⁵. IS būdingas deskriptyvumas, o ne preskriptyvumas, induktyvi prieiga „iš apačios“, kai stengiamasi laikytis nuošaliau nuo įsigalėjusių stereotipų, o apibendrinimai formuluojami atsargiai ir tik remiantis ištirtų pavyzdžių visuma. Tokia strategija leidžia peržiūrėti kai kuriuos įsisenėjusius ydingus netikslumus. IS siekia reabilituoti per menkai „matomas“ regionines, nepripažintas kalbas, tarmes, kreolines kalbas, skiria dėmesį įvairiems keliakalbystės aspektams, domisi anksčiau menkai atstovautų socialinių sluoksnių raštija (imami tirti moterų, vaikų, mažai raštingų asmenų, elgetų, paprastų jūreivių ar kareivių laišakai). Pradžią šiai prieigai davė Suzanne Romaine monografija⁶; naujosios disciplinos metodologija išvystyta ir įtvirtinta vėliau pasirodžiusiose knygose ir straipsniuose⁷.

¹ Neformalios tarptautinė bendraminčių bendrija, daugiau informacijos žr. <https://hison.org/> (žiūrėta 2025 05 30).

² Tinklo įkūrėjų teigimu, simbolio prototipu tapo prof. Nilso Langerio tuo metu auginta taksė *Lady Daphnie*; pirmosiose konferencijoje ji dalyvaudavo ir asmeniškai.

³ Konferencijos programą žr. <https://hison2025.blogs.bristol.ac.uk/programme/> (žiūrėta 2025 05 30).

⁴ Geras metodikos pavyzdys yra Terttu Nevalainen ir kolegų anglų kalbos istorinių pokyčių tyrimai, paremti jų sudaryto korespondencijos tekstyno tyrimais: <https://www.helsinki.fi/en/researchgroups/variation-contacts-and-change-in-english/research/corpus-of-early-english-correspondence> (žiūrėta 2025 06 04).

⁵ Šį dėsningumą, be kitų tyrimų, pagrindžia skirtis *Sprache der Nähe* ir *Sprache der Distanz* („artimumo“ ir „tolimumo“ kalbos modelis), kurią dar 1985 m. straipsnyje suformulavo romanų kalbų žinovai Peter’is Koch’as ir Wulf’as Oesterreicher’is; pagal šį modelį kalbos įkūnijimas (užrašyta kalba ar sakytinis žodis) neturi lemiamos reikšmės, o privačių laiškų kalbos charakteristikos gali būti artimesnės kalbai nei kalbėjimas kokioje griežtai reglamentuotoje situacijoje (daugiau apie tai: Tamošiūnaitė, A. 2012. Laiškų duomenų bazės, tekstynai ir duomenynai: užsienio perspektyva. *Archivum Lithuanicum* 14, 395–416); Koch, P., Oesterreicher, W. 1985. *Sprache der Nähe – Sprache der Distanz. Mündlichkeit und Schriftlichkeit im Spannungsfeld von Sprachtheorie und Sprachgeschichte, Romanistisches Jahrbuch* 36, 15–43, <https://publikationen.uni-tuebingen.de/xmlui/bitstream/handle/10900/79012/Koch%2C%20Oesterreicher%20%281985%29%20Sprache%20der%20N%C3%A4he%20Sprache%20der%20Distanz%20%28A6a%29.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (žiūrėta 2025 06 09).

⁶ Romaine, S. 1982. *Socio-Historical Linguistics, its Status and Methodology*. Cambridge: Cambridge University Press.

⁷ straipsnių rinkinyje *The Handbook of Historical Sociolinguistics*. 2012. Hernandez-Campoy, J. M., Condo-Silvestre, J. C. (eds.). Blackwell Publishing; Nevalainen, T., Raumolin-Brunberg, H., *Historical Sociolinguistics: Language Change in Tudor and Stuart England*, Routledge, 2017; Terttu Nevalainen (2015), „What are

Per dvidešimt tinklo gyvavimo metų dosni kelių valstybių universitetų parama lėmė, kad pasiekta nemažai. Tinklas augo, reguliariai rengiamos vasaros mokyklos pritraukė naujų entuziastų, konferencijos ir publikacijos pakurstė dėmesį šiai tyrimų sričiai, palaipsniui vis plečiančiai savo interesų chronologinius ir geografinius rėmus. Vykdyta nemažai reikšmingų projektų⁸. Nuo 2015 m. leidžiamas dukart per metus pasirodantis mokslinis žurnalas *Journal of Historical Sociolinguistics*⁹, specializuotose knygų serijose publikuota reikšmingų monografijų ar straipsnių rinkinių¹⁰, nuo 2017 m. Amerikoje įkurtas europinio tinklo HiSoN tinklo atitinkmuo – NARNiHS (North American Research Network in Historical Sociolinguistics)¹¹.

Šių metų IS renginio metu perskaityti trys plenariniai pranešimai. **Joanna Kopaczyk**¹² pristatė nepripažintos, nuvertintos, o kartais ir stropiai nepastebimos **kalbos-pelenės** konceptą¹³. Tyrėja pasirėmė trijų europinių kalbų – oksitanų Prancūzijoje, sileziečių Lenkijoje, (nekeltiška) škotų Didžiojoje Britanijoje pavyzdžiais. Nepaisant itin skirtingų istorinio-politinio ir kultūrinio kontekstų, jas vieni-ja padėties neapibrėžtumas, abejotinas teisinis statusas, valstybinės kalbos dominavimas jų atžvilgiu. Tokios kalbos atmainos tyrėjui pavojinga pulti ir į kitą kraštutinumą: dera vengti faktais neparemtų tiriamo kalbos varianto istorinio kelio idealizavimo, „pagražinimų“. Diskusijos metu **Justyna Olko** komentavo, kad šiais atvejais koją pakiša nelankstus klasifikavimo įprotis, o ir patys terminai „tautinės mažumos kalba“ ar „regioninė kalba“¹⁴ tarsi suponuoja, kad tokios kalbos yra kažkuo nepakankamos, ne visiškai tikros. Salėje pasigirdo remarka, kad šiuo metu aktyviausio regioninių kalbų gyvavimo, domėjimosi jais (net mados) terpe tapo socialiniai tinklai.

Ispanų kalbos ir jos variantų raidą tiriantis **Israel Sanz-Sánchez** kvietė klausytojus kritiškai pažvelgti į įsigalėjusias kalbų istorijos mitologiją ir kalbininkų vartojamą metaforiką, kuri įtvirtina klaidingą kalbų istorijos suvokimą visuomenėje¹⁵. Antai ir neakademinei visuomenei žinomas kalbų giminystės medis atvaizduoja itin supaprastintą linijinį, retrospektyviai sukonstruotą kalbų raidos vaizdavimąsi, tarsi nepaliekantį vietos keliakalbystės, tarmių ir kreolinių kalbų istorijoms. Kitokį požiūrį į šį procesą ir istorinius kalbų kontaktus pateikiantis kalbų raidos ekologinis modelis¹⁶, pranešėjo įsitikinimu, leidžia sklandžiau suderinti eksperimentinius tyrimų duomenis ir teorinį kalbų raidos konceptualizavimą.

historical sociolinguistics?“, *Journal of Historical Sociolinguistics*, vol. 1, Issue 2, <https://www.degruyterbrill.com/document/doi/10.1515/jhsl-2015-0014/html?srsId=AfmBOorNLzsDVktDz3mZuWdFiOPvmkcIDQ7w7gvAe7ykByRYn06QFTBb> (žiūrėta 2025 06 05) ir kitose.

⁸ <https://hison.org/index.php?cat=projects&site=start> (žiūrėta 2025 06 05).

⁹ https://www.degruyterbrill.com/journal/key/jhsl/html?srsId=AfmBOoo5i7Kos7eLTG4C75t0fQDMd1zqVLJv_C__aefaPv4QuW5wu-Tl (žiūrėta 2025 06 02).

¹⁰ Tinklo narių redaguojamos knygų serijos pasirodo įvairiose leidyklose: serijos *Advances in Historical Sociolinguistics* (<https://benjamins.com/catalog/ahs>), *Advances in Historical Linguistics* (<https://langsci-press.org/catalog/series/ahl>), *Historical Sociolinguistics: Studies on Language and Society in the Past* (<https://www.peterlang.com/series/hsl>), *Languages and Culture in History* (<https://www.aup.nl/en/series/languages-and-culture-in-history>) (žiūrėta 2025 06 02).

¹¹ <https://narnihs.org/> (žiūrėta 2025 05 30).

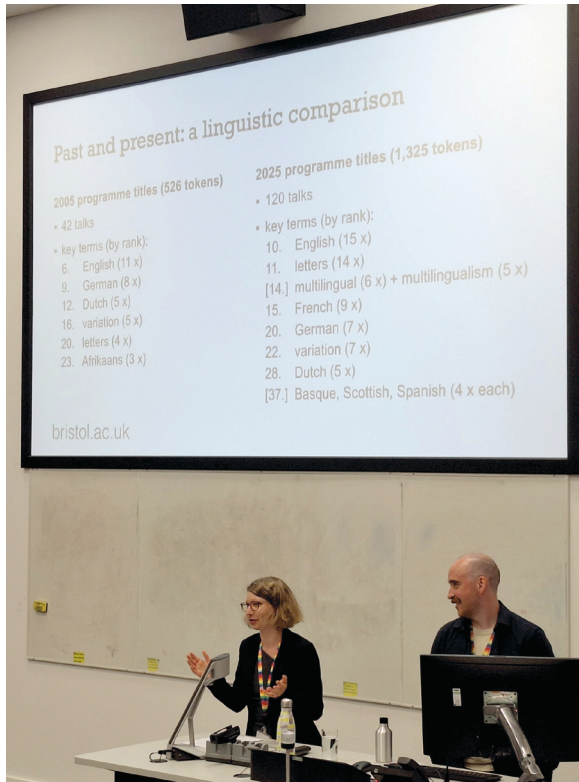
¹² Pažymime, kad pranešėjų asmenvardžiai užrašomi taip, kaip buvo pateikti IS konferencijos programoje.

¹³ <https://bpb-eu-w2.wpmucdn.com/blogs.bristol.ac.uk/dist/3/1128/files/2025/02/Kopaczyk-HiSoN-abstract.pdf> (žiūrėta 2025 06 05).

¹⁴ Angl. „minority language“.

¹⁵ <https://bpb-eu-w2.wpmucdn.com/blogs.bristol.ac.uk/dist/3/1128/files/2025/02/Sanz-Sanchez-HiSoN-abstract.pdf> (žiūrėta 2025 06 05).

¹⁶ Ekologinę kalbų raidos sampratą plėtoja Mufwene, S. 2001. *The Ecology of Language Evolution*. Cambridge University Press, prieiga: <https://www.cambridge.org/core/books/ecology-of-language-evolution/16CE992F71B9A066F508A3A74BE4DDE5> (žiūrėta 2025 05 30), Sharmam, D. 2023. *From Deficit to Dialect. The Evolution of English in India and Singapore*. Oxford University Press, kiti autoriai.

Konferencijos organizacinio komiteto nariai Anna Havinga ir James'as Hawkey'ius

Pertraukų metu galima buvo susipažinti ir su HiSoN tinklo narių rengtais leidiniais

Joanna Maryniak kalba apie Latgalės regiono istorinę daugiakalbystę

Pranešėjo Israel'io Sanz-Sánchez'o plenarinio pranešimo akimirka

Trečiajame plenariniame pranešime vienas HiSoN tinklo sumanytojų **Nils Langer** priminė IS ištakas¹⁷, apibendrino jos pasiekimus ir apibrėžė siekiamybes. Pranešėjo žodžiais, HiSoN tinklas neturi formališkos struktūros nei apibrėžtos tyrimų programos, šiuo metu jį sudaro įvairiausių specialybių tyrėjai, kuriuos domina visų kalbų variantų gyvavimas visais laikotarpiais. IS siekia padaryti pasaulį geresnį, tikslesnį ir tolerantiškesnį. IS tyrimais jau patikrinti ir pagrįsti teiginiai specialistams galbūt neatrodo revoliucingi (privabių laiškų kalba skiriasi nuo spausdinto žodžio; menkia raštingi ar tarmiškai rašantys asmenys gali tyrėjui būti itin įdomūs; asmens vartojamas kalbos variantas nėra tinkama dingstis jį pašiepti; kalbų maišymas (angl. *translanguaging*) nėra naujas ar ydingas reiškinys; standartizuota kalba yra konstruktas, o ne pirminis ar „tikrasis“ kalbos etalonas; kalbos politika gali ne tik skatinti gimtosios kalbos klestėjimą, bet ir kartu stigmatizuoti ar niveliuoti kitaip atrodančius kalbos variantus; studijuojamos kalbų istorijos dažniau pateikia supaprastintą kalbinės situacijos vaizdą, telkia dėmesį į tik vieno varianto suklestėjimą; daugiakalbystė nebūna „prastesnė“ ar „geresnė“, t. y. sudaryta iš prestižinių kalbų). Tačiau šie teiginiai vis dar menkai įsisavinti plačiosios visuomenės ir – neretai lemtingus sprendimus darančių – politikų. Tad svarbiu tikslu ateičiai iškeltas visuomenės švietimas.

Šių metų IS konferencijos pranešimai pristatyti keturiuose sekcijose. Paminėtina keliolika įdomesnių, atskleidžiančių IS konferencijų dalykinę aprėptį apskritai, pranešimų. **Doris Stolberg** apžvelgė nutolusiose kolonijose – Kanadoje, Kaukaze ir Samoa – 20 a. pradžioje leistos lokalsios vokiečių kalbės spaudos reklaminių skelbimų kalbos ypatybes: skirtingos kalbų integracijos strategijos atspindėjo įvairius vokiečių kolonistų integravimosi į vietos visuomenę lygius. **Stian Hårstad** pasakojo apie 1920–1960 m. Norvegijos periodiniame leidinyje gyvavusią redakcijos praktiką kurti fiktyvius neva skaitytojų-samių laiškus, kurie „humoro“ tikslais stiprino samių, kaip atsilikusių, nepatrauklių asmenų stereotipą, ir kaip šis reiškinys koreliavo su vykdoma standartinio kalbos varianto įtvirtinimo ir išaukštinimo politika. **Nelle Simonet** gilinosi į rašybos senuose periodiniuose spaudiniuose kaitą, nagrinėdama šių spaudinių Nyderlandų pietuose kūrimo procesą: rašybos pokytis galėjo atsirasti autoriaus rankraštyje, bet galėjo taip pat būti taisyčių pasekmė. Taisyti tekstą galėdavo leidėjas, teksto rinkėjai, ir – tik turtingesnėse

¹⁷ Jau minėta S. Romaine (1982) monografija, taip pat Sitta, H. (red.). 1980. *Ansätze zu Einer Pragmatischen Sprachgeschichte*, Berlin, New York: Max Niemeyer Verlag.

spaustuvėse – specialus darbuotojas, pasamdytas tekstų redagavimui. Kiekybinė analizė parodė, kad tam tikri rašybos bruožai atsirasdavo ir paplisdavo konkrečių leidyklų produkcijoje. **Donald N. Tuten**, remdamasis Montecassino vienuolyno ir Kastilijos 13 a. teisiniais dokumentais spėjo, kad pirmosios glosos vietine kalba lotyniškuose tekstuose sietinos su liudininkų parodymais; kadangi gyvai ištartas žodis (*vox viva*) vertintas labiau, svarbu buvo užrašyti jį neiškreipiant ir neverčiant; kitą vertus, surašant testamentus ar kitokius dokumentus, klientai norėjo įsitikinti teksto autentiškumu, dėl to vis dažniau pereita nuo lotynų kalbos prie (užsakovams suprantamos) vietinės kalbos.

Olivia Walsh ir **Mairi McLaughlin** aptarė 18 a. Prancūzijos tekstuose apie kalbos grynumą randamus svarstymus apie standartinės kalbos pirmumą ir tarmių kritiką; kalbininkų komentarai būdavo grįsti ir lygybės idėja: kai visi gyventojai gebės išreikšti savo poreikius standartine kalba, visų jų prašymai bus lygiai pagarbiai svarstomi. **Émilie Urbain** ir **Sandrine Tailleir**, pasitelkusios skaitmenintus ir tik popieriuje išlikusius 19 a. Kvebeko periodikos tekstus, mėgino atskleisti kolonistų vartotus įvairių Amerikos čiabuvių genčių ir jų kalbų įvardijimus. **Paul T. Roberge** pasakojo apie Keipo kolonijos ir afrikanso (afrikanų) kalbų klostymosi peripetijas, jų kreolinę prigimtį.

Bendrame pranešime **Justyna Olko** ir **Joanna Maryniak** pasidalijo Meksikoje rengtų seminarų rezultatu. Įprasta manyti, kad klasikinė nahuatlių kalba (actekų kalba) teišliko rašytiniuose ir spausdintiniuose šaltiniuose, o dabartiniai autochtonai meksikiečiai vartoja visiškai degradavusį, menkavertį kalbos variantą. Tačiau surinkus specialiai neapmokytų, bet kalbą šeimose išlaikiusių meksikiečių grupes įsitikinta, kad jie lengvai skaito ir supranta 16 a. tekstus, taigi, eksperimentiniu būdu patvirtintas kalbos tęstinumas. Papildomuose atskiruose pranešimuose **Olko** gilinosi į Meksikos tradicinę ir su kolonizavimu susijusią keliakalbystę, o **Maryniak** pasakojo apie kartu su kolega Melchioru Jakubowskiu pradėtą vykdyti tyrimą apie skirtumus tarp Latgalės elito ir žemesniųjų sluoksnių keliakalbysčių.

Torunės universiteto doktorantė **Gizem Karaköse** pristatė kartu su **Michalu Gluszkowskiu** vykdomą Adampolio (kitaip vadinamo Polonezköy)¹⁸ kapinių antkapių užrašų lingvistinį įvertinimą. Šiuo metu beveik Stambulo priemiesčiu tapusi gyvenvietė 1842 m. kunigaikščio Adomo Jurgio Čartoryskio (1770–1861) rūpesčiu ir lėšomis buvo įkurta kaip lenkų emigrantų prieglobsčio salelė. Kaip galima nuspėti, antkapių įrašuose su laiku atsirado vis daugiau kalbų kontaktų požymių.

Laura Wright ir **Thomas Hinton** savo pranešimuose kalbėjo apie prancūziškų elementų pasiskirstymą 1100–1500 m. Anglijoje sudarytuose laišku rašymo vadovuose. **Markus Schiegg** rėmėsi Erlangenio universiteto tyrėjų sudarytų pacientų laišku tekstynū¹⁹, tirdamas vieno asmens taikytas savų laišku taisymsų strategijas ir jo kalbų pasirinkimus. **Laura Fischhammer**, pritaikiusi kiekybinius metodus, tyrė 19 a. vokiškų privačių laišku pragmatinį dėmenį ir aiškinosi, kokios kalbos priemonės buvo būdingesnės adresatui siunčiant prašymus ir reikalavimus. **Katharinos Fezer** iš Tiubingeno universiteto pranešimas taip pat siejosi su tekstynų panauda: ji pristatė vykdomą 17 a. laišku tekstyno sudarymą (pasitelkta nemokama programa TXM²⁰) ir pirmus rezultatus, gautus tiriant šią medžiagą²¹. Lietuvai konferencijoje atstovavo **Veronika Girininkaitė**, pranešime pasakojusi apie Vilniaus universiteto bibliotekoje saugomus buvusio jėzuito, pamokslininko ir Tautos edukacinės komisijos korespondento Remigijaus Korvino Kosakovskio (1730–1780) laiškus ir atskleidusi šio rašančiojo kalbines nuostatas:

¹⁸ <https://en.wikipedia.org/wiki/Polonezk%C3%B6y> (žiūrėta 2025 06 04).

¹⁹ <https://deutschestextarchiv.github.io/copadocs/> (žiūrėta 2025 06 05).

²⁰ <https://ihrim.ens-lyon.fr/productions-scientifiques/logiciels/article/txm> (žiūrėta 2025 06 05).

²¹ Daugiau apie šiuos tyrimus žr. Katharinos Fezer paskyroje <https://uni-tuebingen.de/en/research/core-research/collaborative-research-centers/crc-different-aesthetics/organization/members-alphabetically/katharina-fezer/#c1068411> (žiūrėta 2025 06 05).

jo neigiamą požiūrį į prancūzų kalbos įsigalėjimą pasaulyje bei knygų leidyboje, vykusį vietinių kalbų sąskaita.

Konferencijos metu surengti ir keli diskusiniai susitikimai, kurių metu pasidalyta patiriamomis problemomis ir sulaukta reakcijų iš auditorijos. **Anita Auer** ir **Carolina P. Amador-Moreno** kvietė tyrėjus pasidalyti iššūkiiais, patirtais renkant tyrimui reikalingus duomenis ir tyrimus viešinant. Konstatuota, kad skirtingose valstybėse ar net ir vienos valstybės atminties institucijose neturima vienodos duomenų apsaugos politikos: tai, kas mokslininkui lengvai atskleidžiama viename archyve, kitame gali būti gana griežtai ribojama institucijos taisyklių, o kartais ir tiesiog dėl „žmogiškojo faktoriaus“ (archyvo darbuotojo nepasitikėjimo tyrėju). Kitas svarbus aspektas – duomenų pasirinkimas, jų apdorojimo algoritmai, kartais nulemiantys, kokie bus gauti tyrimo rezultatai; tyrimų (ne)suderinamumas su atvirojo mokslo ir FAIR²² principais. **Angelos Andreani** vadovautame apvalaus stalo pokalbyje aptarti sunkumai, išskylančys tiriant 17–19 a. pamokslų rankraščius (problemiškas datavimas, pasunkintas atributavimas, būtinybė išsiaiškinti šių tekstų citatų šaltinius). Pamokslų tekstai yra vertinga medžiaga, nes neretai juose aptinkama tarmių, gyvos kalbų vartosenos pėdsakų, vieno asmens kurtų tekstų korpusas įgalina stebėti jo pragmatines strategijas, kalbos priemonių pasirinkimą, vietinės ir lotynų kalbos derinimo būdus. Pristatę vykdomus Prancūzijos ir Nyderlandų pasienio teritorijų daugiakalbystės tyrimus, **Gijsbert Rutten** ir **Rik Vosters**, apie šio pasienio maišytų giminių korespondenciją kalbėjęs **Andreas Krogull** ir asmenų migracijos įtaką daugiakalbystei 16 a. Prancūzijoje tiriantis **Thomas Scharinger** kvietė diskutuoti, koku būdu nuo įprastos vienos (standartinės) kalbos istorijos galima būti žengti prie istoriškai taiklesnio konkretaus regiono istorinio keliakalbiškumo ir jo pokyčių aprašymo. Ekspertų aptarti ir arabų kalbos variantų istorinius pokyčius Levantėje ir Arabijos pusiasalyje nulėmę dėsningumai.

Ne vienoje sekcijoje aptartas, tačiau neatsakytas liko klausimas, kaip reikėtų suderinti mokslo tyrimų pažangą ir kintantį kalbų istorijos matymą su pedagogo svarbiausia užduotimi: išdėstyti sklandžią teoriją žmonėms, kurie tenori tapti dorais kalbos mokytojais praktikai ir nėra pasirengę daug laiko skirti teorijai. Svarbu yra aktualinti suvokimą, kad kalbų istorija niekuomet nebuvo paprasta, sklandi ir vienmatė. Taip pat iškeltas tikslas plačiau skleisti ir populiarinti visuomenėje mokslinį kalbų istorijos supratimą vietoje nepagrįstų stereotipų ir kalbų mitologijos. Šios ir kitos temos tikriausiai bus svarstomos, o gal ir bent iš dalies išspręstos kitų metų konferencijoje, kuri vyks Zalcburge 2026 m. rugsėjo 28–30 d.²³

Veronika Girininkaitė – VU Slavų filologijos magistrą baigė *Magna cum laude*, 2019 m. apgynė daktaro disertaciją „Kalbų ir kultūrų sąveika keliakalbio idiolekte. Atvejo analizė: Vytauto Civenkio Dienoraštis (1904–1910)“. Vilniaus universiteto bibliotekos bibliotekininkė ir mokslo darbuotoja tyrėja. Aprašo ir tiria VUB saugomus rankraščius, prisideda prie raštijos paveldo viešinimo, dalyvauja konferencijose, reguliariai recenzuojamuose žurnaluose publikuoja straipsnius vykdomų istorinės raštijos kokybinių tyrimų temomis; domisi mokslo istorija, yra Lietuvos taikomosios kalbotyros LITAKA ir Lietuvos mokslo istorikų ir filosofų bendrijos (LMIFB) narė. HiSoN veikla susidomėjo doktorantūros metu dalyvavaudama šio tinklo vasaros mokykloje (2016); šio tinklo konferencijoje 2021 m. dalyvavo su disertacijos tyrimais paremtu pranešimu, publikavo straipsnį.

Įteikta: 2025 m. birželį

²² <https://biblioteka.vu.lt/mokslinei-veiklai/moksliniu-tyrimu-duomenu-valdymas/fair-duomenu-principai> (žiūrėta 2025 06 05).

²³ Informacija apie renginį <https://hison2026.com/> (žiūrėta 2025 09 08).